

Försvarshögskolan

Självständigt arbete (15 hp)

Författare		Program/Kurs
Edvard Lydell		OP 18–21
Handledare		
		Antal ord: 11751
Jacob Westberg	Beteckning	Kurskod
	SA	1OP415
<u>Svensk strategisk kultur</u>		
En teorikonsumerande fallstudie av Sveriges förändrade försvarsstrategi under 2000-talet		
<u>ABSTRACT:</u>		
<p>Strategic culture is a recognised concept among researchers within the field of War Studies although it is not particularly well known in wider circles. Researchers have not been able to agree on an exact definition of the concept but there is agreement that the concept of strategic culture can contribute to an understanding of the gradual and long-term changes in a country's defence strategy.</p>		
<p>This study investigates to what extent the strategic culture of the cold war period has influenced Swedish defence strategy in the first two decades of the 21st century, using Biehl et al analytical framework of strategic culture.</p>		
<p>The empirical material used for data collection consists of the Swedish government defence bill and the Swedish Armed Forces' Perspective Study from the first two decades of the 21st century.</p>		
<p>The overall result shows a significant degree of influence from the strategic culture of the cold war period on Swedish defence strategy during the first two decades of this century. The only clear exception identified by the study concerns views on the relationship with NATO and EU.</p>		
<u>Nyckelord:</u> Strategisk kultur, kalla kriget, Sverige 2000–2020, försvarspropositioner, perspektivstudier		

Innehållsförteckning

1	INLEDNING.....	1
1.1	Problemformulering.....	2
1.2	Syfte och forskningsfråga.....	2
1.3	Avgränsningar	3
1.4	Disposition.....	3
1.5	Forskningsöversikt.....	3
2	TEORI.....	8
2.1	Debatten om strategisk kultur.....	8
2.2	Definition av begreppet strategisk kultur	9
2.3	Diskussion om utvald teori	11
3	METOD.....	12
3.1	Forskningsdesign	12
3.2	Empiriskt material	13
3.3	Forskningsetik	13
3.4	Operationalisering	14
3.5	Metoddiskussion.....	18
4	ANALYS	20
4.1	2000-talets första decennium.....	20
4.2	2000-talets andra decennium	26
5	AVSLUTNING	33
5.1	Resultat	33
5.2	Sammanfattning och slutsats	35
5.3	Diskussion	37
5.4	Förslag till vidare forskning	38
5.5	Relevans för yrkesutövning	39
	LITTERATUR OCH KÄLLFÖRTECKNING.....	40

1 Inledning

Den svenska försvarsstrategin har förändrats markant de senaste två decennierna. I försvarsbeslutet från 2004 föreslogs det att sexton organisationsenheter borde läggas ned; fem år senare beslutar regeringen att all personalförsörjning inom Försvarsmakten bör vila på frivillighet, vilket lade den länge obligatoriska värnplikten i träda (Försvarsdepartementet 2004:136; 2009:77).

Efter årtionden av nedläggningar har Försvarsmaktens stagnering plötsligt vänt. I försvarsbeslutet från 2015 beslutade regeringen att en mekaniserad stridsgrupp skulle organiseras på Gotland, och enligt regeringens senaste försvarsbeslut ska sex regementen återetableras och stå klara senast 2025. Det totala antalet befattningar skall öka från nuvarande 60 000 till 90 000, vilket medför att värnplikten återetableras (Försvarsdepartementet 2015:1; 2020:109, 114f).

Strategisk kultur är ett relativt okänt men vedertaget begrepp inom krigsvetenskapen. Problematiken med begreppet är att forskarvärlden inte enats om hur det ska definieras, däremot är de överens om att det kan bidra med förståelse för länder och staters *grundläggande* föreställningar och normer om hur, vem, med vilken rätt och för vilka syften militärt maktutövande anses vara legitimt (Engelbrekt m.fl. 2015:250). Forskaren Colin S. Gray beskriver strategisk kultur på följande sätt:

”Strategic culture should be approached both as a shaping context for behaviour and itself as a constituent of that behaviour.” (1999:50)

Följaktligen både formar strategisk kultur sammanhang för beteenden, och är i sig självt en beståndsdel i de beteendena. Den kan av den anledningen förändras i takt med att ny information tas omhand och implementeras, och liksom andra kulturella drag, är strategisk kultur i *långsiktig* ständig omdaning (Gray 1999:50ff; Engelbrekt m.fl. 2015:251).

Uppsatsen ämnar således undersöka den *plötsliga* förändringen i svensk försvarsstrategi de senaste två decennierna genom teori om strategisk kultur. Av den anledningen blir det en utmaning för begreppet att bidra med förståelse för hur den svenska försvarsstrategin förändrats så *mycket*, på så *kort* tid.

1.1 Problemformulering

Sverige utgör ett intressant fall utifrån begreppet strategisk kultur, då det råder en radikal ominriktning i svensk försvarsstrategi under 2000-talets två decennier. Det första decenniet präglades av en ominriktning mot internationella insatser, långt bort från Sveriges närområde, medan det andra decenniet gradvis ominriktats mot ett agerande i Sveriges direkta närområde. Två perioder med två olika försvarsinriktningar på *kort* tid. I vilket utsträckning kan de här två *olika* inriktningarna förstås med faktorer sammanhörande med Sveriges strategiska kultur, så som den såg ut under kalla kriget?

Av den anledningarna för uppsatsen argumentet att det råder en forskningslucka över hur strategisk kultur kan bidra med förståelse för långsiktiga förändringar i försvarsstrategi utifrån fallet *Sverige*, och ämnar nyttja forskarna Heiko Biehl, Bastian Giegerich och Alexandra Jonas *operationalisering* av strategisk kultur för att spåra element från kalla krigets strategiska kultur i 2000-talets Sverige (2013a:11).

1.2 Syfte och forskningsfråga

Uppsatsens syfte är att använda strategisk kultur som ett raster för att spåra element från kalla krigets strategiska kultur till 2000-talets två decennier. Uppsatsen kommer på så vis bidra till den inomvetenskapliga debatten angående hur strategisk kultur påverkar länders användande av militära maktmedel, men även bidra till debatten hur strategisk kultur ska definieras. Utifrån problemformuleringen har följande forskningsfråga utformats:

”Vilken grad av inflytande kan vi se från kalla krigets strategiska kultur i Sverige under 2000-talets två första decennier?”

Uppsatsen kommer därför analysera kalla krigets strategiska kulturs inflytande genom att använda Biehl m.fl. operationalisering av strategisk kultur. Inledningsvis skapar uppsatsen *idealtypssvar* utifrån kalla krigets strategiska kultur, som sedan kommer jämföras med svaren från 2000-talets två första decennier för att se vilken grad av inflytande kalla krigets strategiska kultur har haft på 2000-talets två första decennier i Sverige.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen har valt att fokusera på 2000-talets första två decennier i Sverige på grund av de stora försvarsstrategiska förändringarna som skett. Jacob Westberg förklarar att begreppet *försvarsstrategi* förstås som hur politiskt strategiska mål ska uppnås genom kombination av militära samverkansstrategier och metoder för att utveckla och använda militära maktmedel (2021:28).

Den här uppsatsen fokuserar på hur dom militära aspekterna ur försvarsstrategin kommer till uttryck och bortser från de bakomliggande politiska övervägandena. Begreppet försvarsstrategi förekommer dock inte i Sveriges försvarspolitiska dokument under tidigt 2000-tal, där begreppet *säkerhetspolitik* användes i stället. Med det i åtanke är begreppen försvarsstrategi och säkerhetspolitik jämförbara i uppsatsen.

Vidare avser uppsatsen redovisa tydligare teoretiska avgränsningar under kapitel 2 *Teori*, och empiriska avgränsningar under kapitel 3 *Metod*.

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelad i fem kapitel följt av en litteratur och källförteckning. I det första kapitlet presenteras uppsatsens problemformulering, syfte och forskningsfråga, avgränsningar, disposition och forskningsöversikt. I det andra kapitlet definieras debatten kring och definitionen av strategisk kultur, samt en diskussion om utvald teori. I det tredje kapitlet presenteras uppsatsens forskningsdesign, empiriskt material, forskningsetik, operationalisering och metoddiskussion. I det fjärde kapitlet presenterar uppsatsens analys, följt av det femte kapitlet där uppsatsens resultat, slutsats, diskussion, förslag på vidare forskning samt relevans för yrkesutövningen presenteras.

1.5 Forskningsöversikt

Det existerar för närvarande fyra (4) generationer av begreppet strategisk kultur, där den fjärde är det minst omskrivna i debatten. Den (1) första generationen menar att strategisk kultur bidrar till att förstå länders strategiska vägval, medan (2) andra generationen förstår strategisk kultur som ett hegemoniskt instrument som vägleder länders våldsutövande. Den (3) tredje generationen har fokuserat på utvecklingen av falsifierbara teorier angående strategisk kultur,

och den (4) fjärde generationen förstår strategisk kultur som en kamp mellan länders inhemska subkulturer och hur de ständigt förändrar den strategiska kulturen (Doeser 2018:456; Se även Gray 1981; Klein 1988; Johnston 1995; Libel 2016).

Vidare avser uppsatsen redovisa forskningsläget som kategoriserar Sveriges strategiska kultur, och ämnar därmed att förklara de fyra (4) generationerna av strategisk kultur mer ingående under kapitel 2.1 *Strategisk kultur*.

Forskningen kring strategisk kultur har även inriktat sig mot de nordiska länderna, där bland annat Fredrik Doeser gjort ett flertal bidrag (2016, 2017, 2018; Se även Doeser & Eidenfalk 2019). Tidskriften *Cooperation and Conflict* gav 2005 ut ett temanummer om de nordiska ländernas strategiska kultur (Se Græger & Leira 2005 om Norge; Heikka 2005 om Finland; Rasmussen 2005 om Danmark), och i tidskriften publicerade Gunnar Åselius artikeln *Swedish Strategic Culture* (2005) som avhandlar strategisk kultur i Sverige från slutet av andra världskriget tills nutid.

Åselius förklarar hur historiens gång påverkat den svenska försvarsstrategin, där faktorer som tidigare svenska kungars framgångar i krig skapat ett arv av stolthet till officersyrket samt hur Ryssland kontinuerligt varit Sveriges naturliga fiende. Men efter andra världskrigets slut valdes en socialdemokratisk regering in i Sveriges riksdag som såg sig vara *bättre* än många andra länder med hänsyn till den neutralitetspolitik som fördes. Sverige lät skapa en Försvarsmakt som var oberoende av omvärlden genom inhemsk produktion av försvarsmateriel och kunde på så vis konkurrera med omvärlden. Åselius förklarar att Sveriges Försvarsmakt nödvändigtvis inte delade regeringens *syn* på internationell samhörighet, men accepterade det då varken den svenska strategiska kulturen eller nationella identiteten ansågs vara homogen (Åselius 2005:26f).

Sveriges regering valde sedan att nedprioritera det högteknologiska yttre försvaret (marin och flyg) och i stället prioritera det lågteknologiska invasionsförsvaret (armén), med åtanke att om Sverige skulle bli invaderat måste förmågan att föra en tillräckligt lång försvarsstrid finnas för att västmakterna ska hinna att komma till undsättning. Åselius förklarar att i slutändan har Sverige kontinuerligt låtit politiken påverka försvarsstrategin, vilket (oftast) samspelas med den rådande strategiska kulturen, men den har ständigt befunnit sig i en *övergångsfas* (Åselius 2005:28ff, 35, 41).

Magnus Christiansson skriver i sin artikel *Solidarity and Sovereignty: The Two-Dimensional Game of Swedish Security Policy* (2010) att Sveriges strategiska kultur kan förstås som både en *process* och *struktur*, på samma sätt som att individer både lever i en kultur och använder den i sitt utformandet av strategier. Vidare presenterar Christiansson hypotesen att Sverige handlar i ett *tvåsidigt spel*, där Sverige både bejaktar sina internationella intressen samtidigt som regeringen vill hålla hemmaopinionen lugn, då allianspolitik inte passar nämnvärt väl ihop med svensk kultur. Avslutningsvis förklarar Christiansson att hypotesen kan bidra med att förklara hur Sveriges strategiska kultur kan förstås, men att vidare forskning kommer krävas inom området (2010:2f, 22).

I boken *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across the Continent* (Biehl, Giegerich & Jonas 2013b) bidrar Chiara Ruffa med kapitlet *Sweden* (2013), där hon förklarar hur Sveriges strategiska kultur kan förstås. Ruffa förklarar att Sverige ser sig själva som ett *neutralt* land och nyttjar Försvarsmakten till att utöva fredsbevarande insatser runt om i världen, vilket i sin tur ställer den svenska neutraliteten på sin spets. Oavsett om Sveriges handlingar ska anses vara neutrala eller inte infinner en stor *tro* hos befolkningen att landet agerar i en neutral anda (Ruffa 2013:343).

Ruffa förklarar att Sveriges strategiska kultur kan förstås genom den prägel svenska kyrkan har satt på samhället, som symboliseras av ödmjukhet och empati till de utsatta, vilket kan förklara Sveriges inblandning i fredsbevarande internationella insatser runt om i världen. Av den anledningen har Sverige inte några större opinionsproblem med att använda Försvarsmakten internationellt, då det större *syftet* är att sprida det goda ordet om Sveriges föregångsmannaskap. Ruffa tydliggör även den förändring som inträffat i Sverige under 2000-talets första decennium, där inriktningen från nationellt försvar ersatts av internationellt fokus stämmer väl överens med befolkningens tro om Sverige som ett neutralt land, och på så vis kan det bli *svårt* att ändra den inriktningen Sverige är på väg i (2013:344, 351).

Jan Ångström skriver i sitt kapitel *Försvarsmaktens internationella insatser: I den svenska säkerhetens eller identitetens tjänst?* i boken *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen* (Engelbrekt m.fl. 2015) för det aktuella forskningsläget om strategisk kultur och hur det kan förstås genom normer och föreställningar om hur militärt maktutövande kan anses vara legitimt. Ångström använder en konstruktivistisk ansats för att förstå begreppet och betonar att ett lands

strategiska kultur *skapas* utifrån den sociala kontext det befinner sig i och påverkas mindre av aktörens egna vilja (2015:250).

Ångström nämner Åselius artikel (2005) och förklarar att han förklarar Sveriges nationella strategiska kultur bra, men missar den internationella aspekten. Ångström menar att Sverige strategiska kultur länge legitimerat militärens träning att försvara landet i händelse av en invasion, men ständigt varit ifrågasättande angående internationella insatser. Ångström förklarar att den svenska strategiska kulturen haft stor misstänksamhet mot nyttan av militärt våld i internationella insatser, vilket har medfört ett skiftat fokus mot ett modernare och mer humanistiskt perspektiv i form av fredsbevarande insatser. Vidare kan Sveriges strategiska kultur förstås som en dikotomi, där nationens försvar symboliserar Sveriges egna intressen (försvara landet) och internationella insatser som främjar fred (i svensk *anda*), då militär intervenering i utlandet måste försvaras genom humanitära och fredsbevarande syften enligt den svenska strategiska kulturen (Ångström 2015:252ff).

Avslutningsvis menar Ångström att strategisk kultur kan bidra till att förstå förändringar i svensk försvarsstrategi genom förhandlingar mellan den svenska och internationella eliten, tillsammans med normer och värderingar. Det är dock viktigt att förstå strategisk kultur, som Åselius förklarar, ständigt är av förändrande karaktär (Ångström 2015:250f).

Ångström har senare samarbetat med Jan Willem Honig och skrivit artikeln *Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan* (2012) där de utvecklar diskussionen om Sveriges strategiska kultur och internationella insatser. Ångström och Honig nyttjar samma konstruktivistiska ansats till begreppet strategisk kultur som Ångström hade i ovan nämnda text (2015), vilket kan bidra till att förstå hur olika länder tilltalar strategiska situationer beroende på rådande normer. USA såg exempelvis attacken mot World Trade Center 2001 som en *krigsförklaring*, medan Storbritannien såg bombdåden i London 2005 som en *kriminell handling*, vilket belyser hur ländernas strategiska kultur väljer att se saker och ting ur olika perspektiv (Ångström & Honig 2012:672).

Ångström och Honig förklarar hur Sverige länge kategoriserade internationella insatser som utrikespolitik och inte som en del av säkerhetspolitiken, då det ”stal” resurser från huvuduppgiften: *försvaret av Sverige*. Det var först 2001 som internationella insatser blev en huvuduppgift för Försvarsmakten, och trots det fortsatte folk tro att det enbart var obligatorisk

att försvara landet, men frivilligt att tjänstgöra internationellt. Ångström och Honig menar att det kan förstås genom hur djupt humanitära normer är rotade i Sverige och hur det försvårar debatten kring huruvida det ligger i Sveriges egenintressen att utföra internationella insatser, då försvaret av landet anses vara en självklarhet (2012:681).

Forskningsöversikten belyser debatten som ägt rum i Sverige rörande begreppet strategisk kultur, som i enlighet med många andra samhällsvetenskapliga ord ej nått konsensus bland forskare. De få forskare som valt att skriva om fallet Sverige belyser hur den svenska strategiska kulturen styrt försvarsstrategin från ett fokus på totalförsvaret till internationella insatserna runt om i världen; det tyder på att Sveriges strategiska kultur kanske är mer *föränderlig* än vad tidigare forskare ansett.

2 Teori

I uppsatsens andra kapitel presenteras debatten om strategisk kultur, definition av begreppet strategisk kultur och diskussion om utvald teori.

2.1 Debatten om strategisk kultur

Uppsatsen presenterade tidigare att fyra (4) generationer av begreppet strategisk kultur existerar inom forskningen. Tillhörande den första (1) generationen har Jack L. Snyder i sin rapport *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations* (1977) redogjort för hur Sovjetunionens försvarsstrategi kan förstås utifrån dess rådande kultur. Snyder förklarar hur faktorer som grundläggande övertygelser, attityder och beteendemönster påverkade Sovjetunionens dåvarande kärnvapenpolicy på ett sådant sätt att det ej enbart gick att förstå genom politik, utan genom vad Snyder valde att kalla för strategisk kultur (1977:v).

Colin S. Gray lät sig inspireras av Snyders rapport om Sovjetisk strategisk kultur och skrev artikeln: *National Style in Strategy* (1981), där Grey redovisar sin tolkning av begreppet strategisk kultur. Snyder menar att om det existerar en Sovjetisk strategisk kultur som påverkar landets försvarsstrategiska val, måste en motsvarande amerikansk strategisk kultur existera. Den amerikanska kulturen påverkar i sin tur amerikanernas sätt att leva och fatta beslut genom arvet av historiska händelser, geografisk position, politiska ståndpunkter *etcetera*. Men den främsta faktorn som låter påverka den amerikanska livsstilen är den så kallade ”*American Way*” som i sin tur påverkar de amerikanska försvarsstrategiska valen, då det tydligt existerar handlingsalternativ som anses följa den amerikanska *andan* (Gray 1981:22, 46).

Tillhörande den andra generationens definition av strategisk kultur tillhör Bradley S. Klein, som i artikel *Hegemony and strategic culture: American power projection and alliance defence politics* (1988) förklarar att strategisk kultur förstås genom länders sätt att föra krig, genom att sammankoppla länders teknologi och vapentillverkning, politiska ideologier, åsikter kring militär involvering och allierade länder och staters intressen. Den strategiska kulturen framträder på så vis genom länders politiska, diplomatiska och ekonomiska nätverk och översätts till landets legitimering av våldsutövning mot *fiender* (Klein 1988:136).

Den tredje generationens definition härrör från Alastair Ian Johnstons verk, som i artikeln *Thinking about Strategic Culture* (1995) skriver att strategisk kultur hittills inte klargjorts tillräckligt bra. Johnston menar att strategisk kultur betraktat som en *oberoende variabel* har varit *underskattat* inom forskningen, samtidigt som begreppet ofta använts som ett *förklarings samband*, vilket Johnston menar är en *överskattning* av begreppet. Johnston förklarar att den strategiska kulturens påverkan på försvarsstrategin går att observera, men saknar den påverkanskraft som första (1) generationens förklaring av begreppet ger. Vidare förklarar Johnston att begreppet strategisk kultur måste benämnas ur för att definiera vad det *inte* är för något; det vill säga, vilka faktorer är det som *de facto* påverkar de försvarsstrategiska besluten länder och stater tar, och vilka faktorer är det som inte påverkar dem (1995:33, 46).

Tamir Libel presenterar den fjärde (4) generationen av strategisk kultur i sin artikel *Explaining the security paradigm shift: strategic culture, epistemic communities, and Israel's changing national security policy* (2016). Libel förklarar att den fjärde (4) generationen lånat faktorer från de tidigare tre generationerna för att tillsammans skapa en bättre förklaringsmodell där länders strategiska kultur förstås som ett flertal sammanslagna subkulturer, där var och en av subkulturerna har unika egenskaper som formats av den politiska *eliten* (Libel 2016:140).

Den fjärde (4) generationens förklaring är det senaste tillskottet i debatten, och har därför ännu inte fått något större erkännande inom forskningen.

2.2 Definition av begreppet strategisk kultur

Heiko Biehl, Bastian Giegerich och Alexandra Jonas har tillsammans med 37 andra forskare skrivit boken *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across the Continent* (2013b), vars huvudsakliga syfte är att analysera EU länders strategiska kultur. Biehl m.fl. har författat bokens första kapitel där de förklarar hur europeiska länders strategiska kultur kan bidra till att förstå den tidskrävande processen att författa en gemensam försvarsstrategi för EU. Biehl m.fl. förklarar att studiens resultat kan belysa gemensamma strategiskt kulturella faktorer som länderna sinsemellan har, och kan på så vis bidra med att poängtera framtida möjligheter för samarbete där ländernas strategiskt kulturella *gränser* möts (2013a:7f).

Biehl m.fl. förklarar hur strategisk kultur kan förstås och nämner de tidigare tre (3) generationerna, där välkända namn som Gray, Klein och Johnston berörs (1981; 1988; 1995a).¹ Vidare förklarar Biehl m.fl. hur boken avser definiera begreppet, vilket de kommit överens om genom att ha gemensamma möten i studiegrupper där de diskuterat olika synvinklar på strategisk kultur. Genom mötena har bokens författare nått konsensus att låna inspiration från den första (1) generationens förklaring, vilket avser behandla begreppet strategisk kultur som en variabel som kan *influera* länders val av försvarsstrategi men inte *avgöra* den (2013a:9ff).

Biehl m.fl. definierar därmed begreppet *strategisk kultur* som en numerär av idéer, normer och övertygelser inom ett samhälle, där faktorerna gemensamt återspeglar de förväntningar samhället har på landets utformande av försvarsstrategi. Tillsammans med sitt utformande och agerande uttrycker samhället sin säkerhets- och försvarspolitiska *identitet*, som har sitt ursprung från gemensamma erfarenheter och historiska händelser (Biehl m.fl. 2013a:12).

För att bokens författare sedan ska kunna analysera EU ländernas strategiska kultur på ett systematiskt och överensstämmande sätt har Biehl m.fl. operationaliserat ett analytiskt ramverk som mäter väsentliga aspekter ur ländernas försvarsstrategi, vilket följaktligen representerar den strategiska kulturen. Ramverket består av fyra dimensioner: (1) *landets ambitionsnivå i internationell säkerhetspolitik*, (2) *landets makthavares handlingsutrymme i säkerhetspolitiska frågor*, (3) *landets utrikespolitiska inriktning*, och (4) *landets beredvillighet att nyttja militär styrkor i säkerhetspolitiska frågor* (Biehl m.fl. 2013a:13).

Dimensionerna besvaras genom att respektive författare söker svar på specifika frågor, där första (1) dimensionens frågor var: *vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål? hur definierar landets säkerhetspolitiska dokument den roll landet spelar?* (ex. doktrin och försvarsbeslut), andra (2) dimensionen: *vilka är beslutsfattarna i säkerhetspolitiska frågor? hur går beslutsfattningen kring användandet av militära styrkor till?*, tredje (3) dimensionen: *har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor* (ex. Nordatlantiska fördragsorganisationen [Nato] eller Europeiska unionen [EU])? *vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?*, och fjärde (4) dimensionen: *vilken roll fyller landets försvarsmakt? vilka huvuduppgifter har landets*

¹ Den fjärde (4) generationens förklaring lyser med sin frånvaro, vilket troligtvis beror på att den ännu inte fått något större erkännande inom forskningen.

försvarsmakt? i vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?
(Biehl m.fl. 2013a:13ff).²

Vidare avser uppsatsen använda Biehl m.fl. första (1), tredje (3) och fjärde (4) dimension av operationalisering för att analysera Sveriges förändrade försvarsstrategi under kapitel 3.4 *Operationalisering*. Den andra (2) dimension har valts att uteslutas då den berör politiska aspekter, vilket uppsatsen inte ämnar undersöka.

2.3 Diskussion om utvald teori

Den första (1) och tredje (3) generationen av strategisk kultur är de mest förekommande inom forskningen, där det dessutom pågår en debatt mellan Gray och Johnston angående vems definition av begreppet *kultur* som förstås på rätt sätt. Den andra (2) generationen av strategisk kultur blev kortlivad och den numera fjärde (4) generationen kommer forskningen förmodligen se allt mer av i framtiden (Libel 2016:139).

Uppsatsen ämnar ej föra en utdragen diskussion hur strategisk kultur bör definieras, eller vilka för- och nackdelar de olika generationernas definition för med sig. Det som däremot kan klargöras är hur Biehl m.fl. operationalisering underlättar uppsatsens fortsatta arbete, då få andra forskare satt ned foten och *operationaliserat* hur strategisk kultur kan mätas i länders försvarsstrategi.

² Uppsatsen presenterar enbart ett urval av de frågeställningar som föreslogs för respektive dimension.

3 Metod

I det tredje kapitel presenteras uppsatsens forskningsdesign, empiriskt material, forskningsetik, operationalisering och diskussion om utvald metod.

3.1 Forskningsdesign

Uppsatsen undersöker vilken grad av inflytande vi kan se från kalla krigets strategiska kultur i 2000-talets två decennier utifrån Biehl m.fl. operationalisering: en och samma kontext (Sverige), fast under två olika tidpunkter (2000-talets två första decennier). Av den anledningen är jämförande fallstudie-design som forskningsstrategi lämpligt att använda för att besvara frågeställningen. Uppsatsen är således teorikonsumerande där *Sverige* är centralt och teorin används som ett raster för att spåra element från tidigare strategisk kultur. Teorins generaliserbarhet kommer av den anledningen inte att vara i fokus, men beroende på uppsatsens resultat är det möjligt att diskutera tilltron till teorin i viss omfattning (Esaiasson m.fl. 2017:42f, 89f).

Det empiriska materialet uppsatsen använder för datainsamling består av *försvarspropositioner* och *perspektivstudier* från 2000-talets två första decennier, vilka uppsatsen ämnar vidare presentera i nästa stycke *3.2 Empiriskt material* (Esaiasson m.fl. 2017:108f).

För att analysera det empiriska materialet kommer kvalitativ textanalys att användas som metod, där uppsatsen ämnar använda Biehl m.fl. operationalisering för att besvara frågeställningen. Författaren kommer på så vis läsa det empiriska materialet aktivt för att identifiera latenta budskap, samt nyttja Biehl m.fl. specifika perspektiv på strategisk kultur för att *tolka* det empiriska materialet. Därefter kommer analysens resultat att jämföras och trianguleras med framtagna *idealtypssvar* utifrån Sverige under kalla kriget, svaren kommer på så vis fungera som ett *analysinstrument* för att besvara uppsatsens frågeställning (Jensen & Sandström 2016:58f; Esaiasson m.fl. 2017:140f, 212, 227).

Vidare avser uppsatsen redovisa och diskutera operationaliserat analysverktyg under kapitlet *3.4 Operationalisering*.

3.2 Empiriskt material

Det empiriska materialet består av försvarspropositionerna från 2004, 2009, 2015 och 2020, samt perspektivstudierna från 2005, 2009, 2013 och 2016–18. Materialet anses vara relevant och representativt för uppsatsen då försvarspropositionerna representerar regeringens syn på Försvarsmaktens framtida inriktning och pågående förändringar, och perspektivstudierna representerar Försvarsmaktens syn på de alternativa utvecklingar organisationen kan tänkas möta i framtiden (Försvarsdepartementet 2020:1; Försvarsmakten 2018:2).

Uppsatsen har även tagit källkritikens fyra klassiska regler i beaktande: *äkthet*, *oberoende*, *samtidighet* och *tendens*.³ Äkthet representerar hur materialet i fråga är äkta och inte förfalskat, och oberoende representerar om materialet i fråga är tillförlitligt och oberoende berättat, vilket uppsatsens empiriska material uppfyller. Försvarspropositionerna och perspektivstudierna är författade av regeringen samt Försvarsmakten, och är av den anledningen både äkta och oberoende (Esaiasson m.fl. 2017: 288ff).

Samtidighet representerar materialets sannolikhet att vara korrekt återberättat, vilket avser den tid som gått från händelse till representation i skrift. Ett material som har hög samtidighet är därför inte behäftat med efterhandskonstruktioner eller syftningsfel, vilket uppsatsens empiriska material inte lider av då det är primärkällor.

Tendens representerar materialets partsintresse och om författaren återger informationen *snedvridet* för att gagna egna intressen. Rörande det empiriska materialet förekommer det tendentiösa inslag i både försvarspropositionerna och perspektivstudierna, då de representerar regeringens och Försvarsmaktens åsikter och bedömningar. De är dessutom vanligt att alla intentioner inte kommer till uttryck i offentliga dokument, och därmed sannolikt att vissa delar är belagda under sekretess (Esaiasson m.fl. 2017:94f).

3.3 Forskningsetik

Uppsatsen strävar efter att vara intersubjektivt prövbar, forskaroberoende, transparent i sitt utförande, samt upprätthålla en hög reliabilitet och validitet så att andra forskare kan reproducera uppsatsen och pröva resultatet. Det kräver att utvalt empiriskt material och

³ Se även Erikssons avsnitt om källkritik för alternativa kriteriefrågor (2018:139).

forskningsdesign redovisas tydligt och refererat, där eventuella avgränsningar klargörs under arbetets gång. En hög reliabilitet åsyftar huruvida uppsatsens data är tillförlitligt, medan validitet åsyftar om framtagen data är relevant och representativ för frågeställningen (Ekengren & Hinnfors 2012:108; Esaiasson m.fl. 2017:25; Johannessen, Tufte & Christoffersen 2020:25, 58).

Uppsatsen avser vara värderingsfri i största möjliga mån, med undantag från diskussionsdelar där det är författarens egna åsikter som framförs. Frågeställningen har inte varit beroende av människor (ex. intervjumaterial) och berör således inte de forskningsetiska överväganden det kan medföra. Den bör av den anledningen heller inte kränka någons integritet, men då uppsatsen kvalitativt analyserar det empiriska materialet blir resultatet baserat på författarens egen *tolkning*. Av den anledningen kan en annan forskare reproducera uppsatsen och *tolka* materialet annorlunda (Ekengren & Hinnfors 2012:108; Esaiasson m.fl. 2017:26, 228).⁴

Vidare avser uppsatsen redogöra för reliabiliteten och validiteten mera ingående under kapitel 3.5 *Metoddiskussion*.

3.4 Operationalisering

Uppsatsen nyttjar Biehl m.fl. operationalisering för att mäta strategiskt kulturella aspekter i Sveriges försvarsstrategi, och kommer av den anledningen enbart skriva ”operationaliserat analysverktyg” i fortsättningen. Genom att använda ett redan prövat operationaliserat analysverktyg arbetar uppsatsen kumulativt och ställer sig på tidigare forsknings axlar, på det sättet resonerar uppsatsen till sig en god begreppsvaliditet som är avgörande för att dra trovärdiga slutsatser i uppsatsens resultat (Esaiasson m.fl. 2017:21, 56ff).

Uppsatsen har valt att använda första (1), tredje (3) och fjärde (4) dimension av operationaliserat analysverktyg med utvalda frågor (se *Tabell 1*), och har valt att utesluta den (2) dimensionen då den berör politiska aspekter. Dimensionerna fungerar som förklaringsfaktorer för strategisk kultur, där samtliga berör olika aspekter utifrån fallet Sverige (Esaiasson m.fl. 2017:42).

⁴ För djupare insikt se *Vetenskapsrådets* 8 regler för god forskningssed (2017:8).

Tabell 1: Operationalisering (skapat utifrån Biehl m.fl. 2013a)

Dimension	Frågor
(1) Landets ambitionsnivå i internationell säkerhetspolitik	(1.1) Vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål?
	(1.2) Vilken ambitionsnivå har landet i internationella uppdrag?
(3) Landets utrikespolitiska inriktning	(3.1) Har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor?
	(3.2) Vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?
(4) Landets beredvillighet att nyttja militär styrkor i säkerhetspolitiska frågor	(4.1) Vilken roll fyller landets försvarsmakt?
	(4.3) I vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?

Tidigare under *3.1 Forskningsdesign* framgick det att analysens resultat ska jämföras med framtagna idealtypssvar utifrån Sverige under kalla kriget, där uppsatsen valt ut tidigare forskning för att konstruera dem. Uppsatsen har valt ut Jacob Westbergs bok *Svenska säkerhetsstrategier* (2021) och Lars Wedins bok *Från politiskt projekt till militär handling, En introduktion till militärstrategin* (2009) då båda har försökt ge en representativ bild av Sveriges försvarsstrategi under kalla kriget.

Idealtypssvaren på operationaliserat analysverktyg utifrån Sverige under kalla kriget är följande:

(1.1) Vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål?

Det huvudsakliga säkerhetspolitiska målet var att bevara Sveriges oberoende och handlingsfrihet i former som landet själv väljer – vilket betyder att Sverige ensamt gör bedömningen vad som bäst bevarar oberoendet (Wedin 2009:36; Westberg 2021:203).

(1.2) Vilken ambitionsnivå har landet i internationella uppdrag?

Internationella uppdrag har varit ett sekundärt politiskt mål och Försvarsmaktens primära uppgift var att försvara Sverige. Ambitionsnivån i internationella uppdrag var således att agera brobyggare, kritiker och medlare; Sverige gjorde själva bedömningen hur insatserna skulle gynna sitt oberoende. Sverige förespråkade *Förenta nationernas* (FN) nedrustningsagenda och blev snabbt internationellt profilerade som en ”moralisk stormakt”. Sverige ville heller inte verka partiskt, och bistod därför FN:s fredsbevarande insatser som krävde samtliga inblandade parter samtycke, vilket passade Sverige bra då det inte utsatte neutralitetspolitiken för några större risker (Wedin 2009:38; Westberg 2021:187f).

(3.1) Har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor?

Sverige skulle först och främst agera ensamt genom sin militära alliansfrihet och neutralitetspolitik. Sverige formade av den anledningen ett hemligt försvarssamarbete med väst där Försvarsmaktens materiel och system harmoniserade med västmakternas system, vilket skulle göra ett potentiellt framtida samarbete så effektivt som möjligt. Västmakterna var därmed den utvalda preferensen för samarbete (Wedin 2009:43; Westberg 2021:204).

(3.2) Vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?

Sverige höll sig tydligt ur internationella samarbeten i och med neutralitetspolitiken. Målet var att undvika inblandning ifall ett tredje världskrig skulle inträffa, likt de

tidigare två världskrigen. Ett samarbete med Nato var därför otänkbart då Sverige inte längre skulle vara alliansfritt, likaså rörande medlemskap med *Europeiska gemenskaperna* (EG) ville Sverige tydligt markera att de stod alliansfria (Westberg 2021:191ff, 199f).

(4.1) Vilken roll fyller landets försvarsmakt?

Försvarsmaktens huvuduppgift var att upprätthålla invasionsförsvaret. Den potentiella anfallaren skulle in i det längsta bli motarbetad från att slå fast fot på fastlandet, och om den gjorde det skulle en fördröjningsstrid fortsätta att nöta ut motståndaren (Wedin 2009:42f).

(4.2) I vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?

Sveriges militära styrkor nyttjades främst med ett fredsbevarande syfte i internationella uppdrag och konflikter, vilket härstammade från Sveriges bedömning att själva fatta beslut om sitt oberoende. Sverige ville därför vara en förebild för omvärlden med sin alliansfria politik och moraliska agerande i tredje-världen (Wedin 2009:38; Westberg 2021:187f).

Avslutningsvis kommer de framtagna idealtypssvaren att användas som ett analysinstrument som jämförs och trianguleras med uppsatsens resultat. På så vis kommer uppsatsen kunna besvara det operationaliserade analysverktyget utifrån den grad av inflytande kalla krigets strategiska kultur förekommer i resultatet. Resultatet kommer inledningsvis att presenteras kvantitativt i tabellform, följt av en kvalitativ redogörelse. Följande värden kommer att nyttjas i tabellen:

(-) = Ringa eller ingen grad av inflytande

(+) = Måttlig grad av inflytande

(++) = Stor grad av inflytande

3.5 Metoddiskussion

Som ovan nämnt under 3.1 *Forskningsdesign* använder uppsatsen fallstudie-design som forskningsstrategi, där en generell kritik riktats mot hur de brister i sin stringens och systematik, där slarv och skevheter genomsyrar arbetet på grund av den frihet fallstudie-design ges som metod. Uppsatsen gör därmed sitt yttersta för att motverka sådana företeelser genom att tydligt redogöra för sitt tillvägagångsätt. Alternativet att använda en traditionell jämförande-design hade funnit sig vara mer lämplig vid en *teoriprovande* studie, och av den anledningen består utvald forskningsstrategi (Jensen & Sandström 2016:47; Esaiasson m.fl. 2017:109).

Då uppsatsen är en teorikonsumerande studie kommer det centrala vara hur strategisk kultur kan bidra med förståelse till Sveriges förändrade försvarsstrategi under 2000-talets två decennier. På så vis är den *interna* validiteten i fokus, där slutsatserna inom den specifika avgränsningen är relevanta för uppsatsen, medan *extern* validitet åsyftar huruvida resultatet är generaliserbara till andra fall (Esaiasson m.fl. 2017:59, 89, 154).

För att upprätthålla en hög reliabilitet och validitet krävs en god begreppsvaliditet och resultatvaliditet. Det förstnämnda åsyftar en god överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator. Uppsatsen uppfyller det genom att använda Biehl m.fl. operationalisering, vilket även innebär att uppsatsen arbetar kumulativt. Det sistnämnda åsyftar att både begreppsvaliditeten och reliabiliteten håller goda mått, vilket uppsatsen gör genom att vara noggrann i analysen och undvika systematiska och osystematiska fel, som resulterar i att uppsatsen mäter det den påstår sig mäta (Esaiasson m.fl. 2017:58, 61ff).

En tydlig begränsning i uppsatsens metod blir idealtypssvaren, som vid ett större arbete hade de kunnat vara mer omfattande. Idealtypssvar representerar heller inte ett medelvärde, utan kännetecknar i stället vad som anses vara idealtypiskt. En annan begränsning är kvalitativ textanalys som datainsamlingsmetod, där resultatet blir subjektivt utifrån författarens tolkning av materialet. Av den anledningen försöker uppsatsen undvika subjektivitet i största möjliga mån genom att förhålla sig objektivt till det empiriska materialet, och enbart söka svar på det operationaliserade analysverktygets frågor. Alternativet att enbart nyttja en kvantitativ metod ansågs inte ge ett tillräckligt tillfredsställande resultat, då uppsatsen intresserade sig av det empiriska materialets mening och meningsskapande. För att göra resultatet överskådligt väljer uppsatsen däremot att använda sig av en kvantitativ tabell (Esaiasson m.fl. 2017:140, 211).

Frågorna som används i det operationaliserade analysverktyget valdes då de var både specifika och tydliga för respektive dimensions inriktning. Biehl m.fl. operationalisering har cirka sju frågeställningar per dimension, och av den anledningen avgränsade uppsatsen sig till att enbart använda de två mest precisa frågorna.⁵

⁵ För samtliga frågor ur Biehl m.fl. operationalisering, se s. 14ff (2013a).

4 Analys

I det fjärde kapitlet presenteras uppsatsens analys, där första decenniet under 2000-talet analyseras först, följt av det andra decenniet. Under analysen besvaras de operationaliserade analysverktygets frågor vars svar sedan sammanställs i slutet av varje analys.

Försvarspropositionerna kommer härnäst att förkortas till FP och perspektivstudierna till PS, exempelvis: FP 2004 och PS 2005.

4.1 2000-talets första decennium

Det första decenniet under 2000-talet inkluderar FP från 2004 och 2009, samt PS från 2005 och 2009.

(1.1) Vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål?

I FP 2004 är Sveriges säkerhetspolitiska mål att bevara fred och självständighet, bidra till säkerhet och stabilitet, samt stärka internationell fred och säkerhet. Om ett hot uppstår mot Sverige anser regeringen att ett multilateralt samarbete är ett grundelement för den svenska säkerhetspolitiken (Försvarsdepartementet 2004:23).

I PS 2005 framgår inte Sveriges säkerhetspolitiska mål, utan i stället framgår det att EU:s säkerhetspolitik harmoniserar med Sveriges säkerhetspolitiska hotbedömning: spridning av massförstörelsevapen, regionala konflikter, sönderfallande stater, organiserad brottslighet och terrorism. Vidare framgår det, likt FP 2004, att Sverige bör möta hot genom multilateralt samarbete. Försvarsberedningen föreslår att Försvarsmakten fortsätter utbilda en större volym förband än vad hotbilden kräver, då Försvarsmakten ej bör dimensioneras på enbart kraven för att hävda Sveriges integritet (Försvarsmakten 2005:8f).

I FP 2009 är de säkerhetspolitiska målen lika FP 2004 fast med tillägget att upprätthålla samhällets funktionalitet, grundläggande värden som demokrati, mänskliga fri- och rättigheter, samt landets rättssäkerhet. Det framgår även att Sveriges säkerhet åsyftar att garantera landets politiska självständighet, oberoende och hävdande av suveränitet. Det tydliggörs att Sverige ingår i en politisk allians med EU och kommer inte förhålla sig passivt om ett av medlemsländerna angrips. Regeringen har därmed dragit slutsatsen att ett multilateralt

samarbete återigen är ett grundelement i svensk säkerhetspolitik (Försvarsdepartementet 2009:14, 29f).

I PS 2009 är Sveriges säkerhetspolitiska mål likadana som i FP 2009. Det framgår även likt FP 2009 att Sverige inte bör möta säkerhetspolitiska kriser ensamma, utan bör ha en gemensam krishantering med andra länder och organisationer (Försvarsmakten 2010:25ff).⁶

(1.2) Vilken ambitionsnivå har landet i internationella uppdrag?

I FP 2004 är Försvarsmaktens bidrag i internationella insatser i första hand fredsfrämjande, där både civila förebyggande åtgärder och militära fredsframtvingande insatser prioriteras. Försvarsmakten ska ha förmågan att hantera de mest svårhanterliga och komplicerade uppgifterna i internationell krishantering, av den anledningen är internationella uppdrag och övningar av stor vikt för Sveriges insatsorganisations fortsatta utveckling (Försvarsdepartementet 2004:31ff).

I PS 2005 är försvarsreformens mål att utveckla Försvarsmakten från ett invasionsförsvar till ett insatt insatsförsvar, där förband både kan användas i nationella och internationella konflikter. Internationella uppdrag ligger således högt på prioriteringslistan då Sveriges ökade internationella engagemang kräver ett ökat behov av svensk representation i internationella staber (Försvarsmakten 2005:3, 14).

I FP 2009 anser regeringen att Försvarsmaktens engagemang i fredsfrämjande insatser under EU:s, FN:s och Natos ledning ska fortsätta vara stort och deras förmågor ska dessutom öka. Det vida utvecklingssamarbetet har visats vara ett kraftfull instrument för att bidra med positiv förändring i konfliktdrabbade länder, där insatserna skapar förutsättningar för en hållbar och fredlig utveckling (Försvarsdepartementet 2009:9, 31).

I PS 2009 framgår Sveriges ambition i internationella uppdrag oerhört tvetydligt, men Försvarsmaktens uppgift omfattar försvaret av Sverige, dess närområde och utanför det. Det framgår även att Sveriges säkerhetspolitiska intressen omfattar bevarandet och stärkandet av

⁶ Perspektivstudien 2009 berör perioden 2009 – 2014 och publicerades i januari 2010.

både FN och EU, den transatlantiska relationen, Sveriges närområde, samt att upprätthålla goda relationer med Ryssland. (Försvarsmakten 2010:25, 53).

(3.1) Har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor?

I FP 2004 samarbetar Sverige med både FN, *Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa* (OSSE), Nato och EU. Samarbetet genom EU stärker dessutom Sverige och de gemensamma utmaningar som uppkommer i närområdet, vilket även bidragit till dramatiskt minskade spänningar i Östersjöområdet (Försvarsdepartementet 2004:16ff).

I PS 2005 framgår inga tydliga preferenser för samarbete i säkerhetspolitiska frågor. Det närmsta som framgår är att Sverige ska möta potentiella hot genom multilaterala samarbeten. Det framgår även att de länder som deltar i EU:s fördjupande försvarssamarbete är skyldiga att ge stöd vid väpnat angrepp mot medlemsländernas territorium (Försvarsmakten 2005:8, 22).

I FP 2009 är återigen multilateralt samarbete ett grundelement i svensk säkerhetspolitik, där EU intar en avgörande särställning. FN har även en avgörande roll för den globala freden och säkerheten, vilket medför att det ligger i Sveriges intresse att FN:s fortsatta arbete upprätthålls. Sverige fortsätter även sitt samarbete med Nato då de har den mest utvecklade förmågan att hantera krävande militära krishanteringsinsatser (Försvarsdepartementet 2009:15f).

I PS 2009 är ett nordiskt försvarssamarbete under gradvis utveckling med hänsyn till Rysslands utveckling. Likaså rörande samarbetet med EU, då läget tyder på att medlemsländerna kommer ha svårt att enas kring utvecklingen av en gemensamt försvar. Det är av den anledningen mer troligt att ett nordiskt försvarssamarbete kan utvecklas för att skydda gemensamma territorier. Vidare förklarar försvarsberedningen att Försvarsmakten måste fortsätta utveckla sina samarbeten för operativ verksamhet för att ha förmågan att möta potentiella hot och utmaningar (Försvarsmakten 2010:52f).

(3.2) Vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?

I FP 2004 ser Sverige Nato som en samarbetspartner. Tillsammans utgör de ett viktigt bidrag till den alleuropeiska säkerhetsordningen och är ett viktigt instrument för Sveriges fortsatta

utveckling av samverkansförmåga och interoperabilitet, som är avgörande för Sveriges bidrag i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser (Försvarsdepartementet 2004:16f).

Det framgår även att Sverige ser positivt på EU-medlemskapet och anser att det bidragit med en ökad säkerhet och solidaritet åt landet. Det står klart att EU är Sveriges viktigaste säkerhetspolitiska forum vid sidan av FN, där de även tydligt framgår att ”stärkt EU-förmåga även är stärkt svensk förmåga” (Försvarsdepartementet 2004:15).

I PS 2005 redovisas Sveriges samarbete med Nato ytterst lite, det enda som framgår är att Nato har fortsatt visat stort intresse för logistik och spaning/underrättelse i Sveriges partnerskapsmål för 2005–2010. Rörande EU framgår det att Sverige har en avgörande roll i deras utveckling av en ”snabbinsatsstyrka”, vilket även samspelar med Sveriges planer att ändra försvarets inriktning till ett insatsförsvar (Försvarsmakten 2005:3, 29).

I FP 2009 har både Nato och EU viktiga roller i Sveriges säkerhetspolitik, där EU är den viktigaste samarbetspartnern. Natos roll som samarbetspartner är även av stor vikt, då relationen mellan EU och Nato har stor betydelse. Genom Sveriges samarbete med Nato stärks Försvarsmaktens förmåga att verka både nationellt och internationellt, det ger även uttryck på Sveriges vilja att upprätthålla den transatlantiska säkerhetspolitiska gemenskapen (Försvarsdepartementet 2009:15ff).

I PS 2009 framgår det inte hur Sverige förhåller sig till Nato och EU, men försvarsberedningen uttrycker att båda aktörerna kommer bestå trots omvärldsförändringarna. Däremot betonas det oerhört tydligt hur Natos utbredning påverkar Rysslands agerande och vice versa, av den anledningen ligger det i Sveriges intresse att observera utvecklingen mellan aktörerna (Försvarsmakten 2010:45ff).

(4.1) Vilken roll fyller landets försvarsmakt?

I FP 2004 är Försvarsmaktens roll att övervaka svenskt territorium, upptäcka och avvisa kränkningar, avhålla och avvärja försök att ta kontroll över viktiga funktioner eller otillbörlig påverkan på Sveriges agerande. Försvarsmakten ska utöver det även upprätthålla en grundläggande försvarsförmåga och kompetens för att möta olika typer av militära hot,

medverka i fredsfrämjande insatser, och bidra till att förebygga kriser i både Europa och globalt (Försvarsdepartementet 2004:12, 35).

I PS 2005 är Försvarsmaktens roll att bibehålla och utveckla förmågan till väpnad strid, samtidigt som nationella och internationella insatser genomförs för att hävda svenska säkerhetsintressen. Försvarsberedningen uttrycker explicit att Försvarsmaktens huvudsakliga förmåga ska vara väpnad strid, och fyller av den anledningen rollen att fungera som ett säkerhetspolitiskt instrument för att hantera hot, upprätthålla och hävda svenska säkerhetsintressen. (Försvarsmakten 2005:13f).

I FP 2009 är Försvarsmaktens roll likadan som i FP 2004, med tillägget att de vid behov även ska bistå samhället. Försvarsmakten ska dessutom upprätthålla en så pass hög operativ förmåga att de omedelbart vid beslut kan påbörja genomförandet av en insats, både nationellt och internationellt. Försvarsmakten ska dessutom ha förmågan att hantera samtliga nivåer på konflikthanteringsskalan runt om i världen (Försvarsdepartementet 2009: 37ff, 42f).

I PS 2009 är Försvarsmaktens roll likadan som FP 2009, där inga tillägg går att identifiera (Försvarsmakten 2010:25).

(4.2) I vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?

I FP 2004 är Försvarsmakten en viktig utrikes- och säkerhetspolitisk resurs. Försvarsmakten ska använda sin kompetens och resurser till de uppgifter som bäst gynnar svensk säkerhet, vilket i rådande omvärldsläge innefattar fredsbevarande internationella insatser (Försvarsdepartementet 2004:12).

I PS 2005 lämnar Försvarsberedningen förslag till regeringen för hur Försvarsmakten kan tänkas bidra i internationella insatser, då Försvarsmaktens fortsatta utformning ska ge Sverige större möjligheter att bidra till EU:s internationella krishanteringsförmåga. Förslagen konkretiseras ner till två insatsprofiler: ”A” och ”B”, där den förstnämnda insatsprofilen ”A” fokuserar på snabba och kortvariga insatser, vars huvuduppgift är krisförebyggande operationer. Den andra insatsprofilen ”B”, fokuserar istället på långvariga fredsfrämjande operationer, vars huvuduppgift är stabilisering och återuppbyggnad av konfliktområdet (Försvarsmakten 2005:57ff).

I FP 2009 nyttjar Sverige främst militära styrkor i internationellt fredsfrämjande insatser, vilket visats vara ett kraftfullt instrument för fredsutveckling i konfliktdrabbade länder. Utöver det framgår det oerhört sparsamt vad Sveriges militära styrkor ska nyttjas till i internationella konflikter (Försvarsdepartementet 2009:31).

I PS 2009 framgår det enbart att i föregående PS från 2007 hade Försvarsmakten ett fokus på internationella krishanteringsinsatser, och utöver det framgår ingen väsentlig information. Sverige ska däremot fortsätta utveckla sin civil-militära samverkan i linje med EU:s och FN:s koncept för integrerade missioner och helhetslösningar för fredsfrämjande insatser och återbyggnad (Försvarsmakten 2010:16, 150).

Sammanställning

Det analyserade materialet påvisar att det skett en gradvis förändring under decenniet i både FP och PS. Under fråga (1.1) framgår det att varken FP 2004 eller PS 2005 har ett enigt säkerhetspolitiskt mål, och först efter FP 2009 formuleras standardfrasen ”*värna om befolkningens liv och hälsa (...), garantera landets oberoende (...)*” som återkommer i PS 2009 och även i efterkommande FP och PS. I fråga (1.2) förekommer en relativ enighet sinsemellan FP och PS. Den enda identifierbara skillnaden är att i PS 2009 framgår inte Sveriges ambition i internationella uppdrag lika tydligt längre, utan poängterar i stället det nationella försvarets relevans med hänsyn till omvärldsutvecklingen.

Under fråga (3.1) sker en nyansering i materialet, där fokuset inledningsvis ligger på multilateralt samarbete med både EU, FN, Nato och OSSE, till att prioritera nordiskt samarbete i PS 2009 med hänsyn till Rysslands agerande. Fråga (3.2) är likadan, där både EU och Nato är tydliga samarbetspartners för Sverige förutom i PS 2009, där det inte framgår alls.

I fråga (4.1) framgår Försvarsmaktens roll i FP 2004 som en standardfras ”*övervaka svenskt territorium (...)*” som även återkommer i både FP och PS 2009 med ett mindre tillägg. I PS 2005 framgår det enbart att Försvarsmaktens roll är väpnad strid. Slutligen under fråga (4.2) framgår en relativ enighet att Försvarsmakten ska nyttjas till fredsbevarande insatser internationellt, där det enbart i PS 2009 inte framgår något alls, utan enbart poängteras att Sverige ska fortsätta utveckla sin samverkan med både EU och Natos fredsfrämjande insatser.

4.2 2000-talets andra decennium

Det andra decenniet under 2000-talet inkluderar FP från 2015 och 2020, samt PS från 2013 och 2016–18.

(1.1) Vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål?

I PS 2013 är Sveriges säkerhetspolitiska mål tydligt indelade i tre delmål: värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktion, samt att upprätthålla grundläggande värden som rättssäkerhet, demokrati och mänskliga fri- och rättigheter (Försvarmakten 2013:40).

I FP 2015 är Sveriges säkerhetspolitiska mål likadana som delmålen i PS 2013, men det tillkommer även att Sveriges säkerhetspolitik ska garantera landets oberoende och självständighet, värna landets suveränitet, rättigheter, intressen, grundläggande värderingar, samt skydda handelsfriheten från politisk, militär eller annan påtryckning (Försvarsdepartementet 2015:7).

I PS 2016–18 framgår inga säkerhetspolitiska mål överhuvudtaget, men de tidigare delmålen från PS 2013 går att hitta utspritt i studien. Vidare kan man tolka att Sveriges huvudsakliga mål är att återta den nationella försvarsförmågan, vilket är en förutsättning för att ge Sverige ett trovärdigt och grundläggande försvar som är uthålligt och stabilt över tid (Försvarmakten 2018:13, 37f, se §2).⁷

I FP 2020 är de säkerhetspolitiska målen lika målen från FP 2015, men frasen ”*värna om befolkningens liv och hälsa (...)* saknas helt. Det framgår även att Sveriges säkerhetspolitiska läge försämrats avsevärt och att ett angrepp med militära maktmedel, eller hot om sådana mot landet inte längre kan uteslutas. Sveriges militära förmåga och multilaterala samarbete bör därmed omedelbart stärkas (Försvarsdepartementet 2020:67f).

(1.2) Vilken ambitionsnivå har landet i internationella uppdrag?

Försvarsberedningen skriver i PS 2013 att Försvarmaktens deltagande i internationella insatser förutsätter att säkerheten i Sveriges närområde är tryggt, då försvaret av Sverige numera är

⁷ Perspektivstudien berör perioden 2016 – 2020 och publicerades i februari 2018.

Försvarsmaktens huvuduppgift. Utöver de nationella uppgifterna kan Försvarsmakten även nyttjas för fredsfrämjande internationella uppdrag (Försvarsmakten 2013:41).

I FP 2015 framgår det tydligt att Sverige bör fortsätta det aktiva engagemanget i internationella uppdrag inom ramen för EU, FN, Nato och OSSE. Regeringen bedömer att säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra, där hot mot fred och säkerhet ska avvärjas genom samverkan och gemenskap av andra länder och organisationer. Sveriges deltagande i internationella insatser bidrar således till fred, stabilitet, internationell rätt, mänskliga rättigheter samt till att motverka hot från stater och icke-statliga aktörer mot internationell och svensk säkerhet (Försvarsdepartementet 2015:47, 53).

Det framgår även i PS 2016–18 att Försvarsmakten prioriterar det nationella försvaret före internationella uppdrag. Försvarsmakten ska å andra sidan fortsätta vara anpassningsbar och flexibel för att kunna möta de förändringar omvärlden i nuläget innefattar, och behöver därmed upprätthålla en hög beredskap för både nationella och internationella insatser (Försvarsmakten 2018:11ff, 46).

Slutligen framgår det i FP 2020 att Sverige ska fortsätta ha ett aktivt engagemang i internationella uppdrag inom ramen för internationella organisationer, då Sverige genom sitt deltaganden stärker multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten. Den nationella säkerheten stärks dessutom av det erfarenhetsutbyte och den kompetens som går i arv genom internationella insatser (Försvarsdepartementet 2020:78f).

(3.1) Har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor?

Försvarsberedningen har i PS 2013 identifierat tre huvudsakliga konstellationer för Sveriges samarbeten: med de nordiska ländernas samarbetsgrupp *Nordic Defence Cooperation* (NORDEFECO), med EU genom *Europeiska försvarsbyrån* (EDA) och *Pooling & Sharing*, samt med Nato genom *Smart Defense*. Utöver dem bör vidare bi- och multilaterala samarbeten sökas i områden Sverige anser vara strategiskt viktiga (Försvarsmakten 2013:75).

I FP 2015 framgår det att Sverige genom FN bidrar till global fred, utveckling och säkerhet. Genom EU tar Sverige solidariskt ansvar för Europas säkerhet, och genom Sveriges partnerskap

med Nato bidrar det till Försvarsmaktens fortsatta utveckling och förmåga att hantera kvalificerade krishanteringsinsatser. Det framgår även att Sverige bör fortsätta det aktiva engagemanget i internationella uppdrag inom ramen för EU, FN, Nato och OSSE (Försvarsdepartementet 2015:7f, 47).

I PS 2016–18 ska Sveriges samarbeten inom Försvarsmakten innefatta andra nationer och organisationer i syftet att tillsammans skapa en hög krigsavhållande tröskel. De prioriterade samarbetspartnerna är Finland, USA och Nato, men ett vidare utvecklat samarbete med internationella partners och organisationer är eftersträvansvärt (Försvarsmakten 2018:13f).

I FP 2020 ska Sverige ha förmågan att både ge och ta emot militärt stöd, vilket bidrar till att skapa reella möjligheter att agera samordnat och tillsammans i händelse av krig. Sverige bör därmed utveckla en gemensam operationsplanläggning med Finland, samt en operationsplanering tillsammans med Norge, Danmark, USA, Storbritannien och Nato (Försvarsdepartementet 2020:70).

(3.2) Vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?

Försvarsberedningen uttrycker i PS 2013 att ett fortsatt och utvecklat samarbete med Nato är centralt för Försvarsmakten, där samarbetet gärna får omfatta flera olika former av operativ verksamhet, allt från övningar till internationella insatser. Samarbetet gynnar även Försvarsmaktens vidmakthållande och utvecklande av förmågor och interoperabilitet. Försvarsberedningen betonar även betydelsen av EU:s solidaritetsklausul och fördrag om ömsesidigt militärt stöd, vilket innebär att Sverige inte kommer att förhålla sig passivt om ett annat medlemsland blir angripet (Försvarsmakten 2013:19, 80).

I FP 2015 bidrar Natos närvaro till en ökad säkerhet i både Sverige och Europa med hänsyn till de ökade oroligheterna med Rysslands framfart. Händelseutvecklingen har lett till att Nato fokuserat på det kollektiva försvaret och den fördjupade interna sammanhållningen, vilket har lett till att medlemsländerna utökat sitt militära stöd till allierade. Rysslands agerande påverkar även EU, där de intagit en central roll i samordningen av den politiska responsen och utformningen av de ekonomiska sanktionerna. Sveriges samarbete med EU är fortsatt centralt där regeringen anser att EU som säkerhetspolitisk aktör bör stärkas i form av att leda, planera och genomföra krishanteringsinsatser (Försvarsdepartementet 2015:35f).

I PS 2016–18 anses både Nato och EU vara viktiga samarbetspartners, men för framtiden står deras sammanhållning inför svåra utmaningar som riskerar försvaga den transatlantiska länken, vilket i sin tur påverkar Sveriges säkerhetssituation. Vidare har EU ambitioner att fördjupa samarbetet i gemensamma försvars- och säkerhetslösningar, men är helt beroende av amerikanska militära nyckelförmågor för att kunna förverkliga det. Sverige anser att samarbetet är av stor vikt då gemensamma övningar och informationsutbyte ökar möjligheterna för att samordna gemensamma operationer, vilket i sin tur kräver värdlandsstöd för att ha förmågan att skydda utländska förband (Försvarsmakten 2018:19f, 33).

I FP 2020 framgår det att Sverige har ett välutvecklat partnerskap med Nato, där landet erhöll *Enhanced Opportunities Partner* (EOP) status 2016 som varar till 2020. Regeringen betonar därav vikten att upprätthålla Sveriges EOP-status, då samarbetet är särskilt betydelsefullt rörande säkerheten i Sveriges omedelbara närområde. Sverige har även ett samförståndsavtal med Nato avseende värdlandsstöd, vilket skapar goda förutsättningar för Sverige att både ge och ta emot militärt stöd (Försvarsdepartementet 2020:71, 77f).

Angående EU uttrycker regeringen att det fortsatt är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Medlemskapet i EU utgör en grund för Sveriges solidariska säkerhetspolitik och den unilaterala solidaritetsförklaringen. Det är således av stor vikt att sammanhållningen, solidariteten, samarbetet och integrationen inom EU fortsätter att stärkas och värnas (Försvarsdepartementet 2020:68ff).

(4.1) Vilken roll fyller landets försvarsmakt?

I PS 2013 framgår det att Försvarsmaktens roll är att bidra med stabilitet i Sveriges närområde genom ett aktivt uppträdande med ett omfattande militärt samarbete med samtliga aktörer i landets närområde. Genom Sveriges förmåga att utöva militärt våld kommer potentiell angripare avskräckas från att vidta önskade åtgärder, vilket skapar en tröskeleffekt mot militärt våld mot landet (Försvarsmakten 2013:41).

I FP 2015 är Försvarsmaktens roll lik PS 2013, fast de olika uppgiftställningarna är tydligare utskrivna. Försvarsmakten skall upprätthålla tillgänglighet och beredskap i fred för att förebygga och hantera konflikter och krig, skydda Sveriges handlingsfrihet från politisk, militär eller annan påtryckning, samt försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Försvarsmakten ska

även främja Sveriges säkerhet genom operationer på eget territorium, i närområdet och utanför det, upptäcka och avvisa kränkningar av svenskt territorium, värna suveräna rättigheter och nationella intressen, samt bistå samhället om behov uppstår (Försvarsdepartementet 2015:53).

I PS 2016–18 är Försvarsmaktens roll att förneka en potentiell motståndare från att nå sina målsättningar under angrepp mot Sverige, bryta motståndarens anfallskraft och att verka regionalt stabiliserande oavsett konfliktnivå. Utöver nämnda punkter ska Försvarsmakten även ha förmågan att hantera en aktiv och uthållig gråzonsproblematik, påverka motståndaren över hela djupet och domäner, samt upprätthålla uthålliga operationer på eget territorium (Försvarsmakten 2018:6).

Slutligen framgår det i FP 2020 att Sveriges regering sammanslagit det militära och civila försvarets mål till ett gemensamt: Totalförsvarets mål, vars huvuduppgift är att ha förmågan att skydda Sverige från ett väpnat angrepp, värna om landets säkerhet, självständighet, frihet och handlingsfrihet. Insatserna ska dessutom kunna genomföras inom och utanför landet, enskilt och tillsammans med andra (Försvarsdepartementet 2020:86).

(4.2) I vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?

I PS 2013 är Försvarsmaktens huvuduppdrag att skydda Sverige, och utöver det ska Försvarsmakten bidra med fredsfrämjande internationella insatser utanför vårt närområde. Försvarsberedningen poängterar även att svenska specialförband visats vara effektiva i internationella stridsmiljöer, vars uppgifter åsyftar att stärka andra parter stridsförmåga eller avancerad underrättelseinhämtning; specialförbandens internationella insatser kommer av den anledningen att fortsätta (Försvarsmakten 2013:32, 41).

I FP 2015 ska Sverige fortsätta delta i internationella insatser inom ramen för EU, FN, Nato och OSSE. Genom samarbetet bidrar Sverige till en ökad säkerhet i konfliktdrabbade länder och skapar förutsättningar för hållbar fattigdomsbekämpning och utveckling i världen (Försvarsdepartementet 2015:48).

I PS 2016–18 framgår det oerhört sparsamt i vilken omfattning militära styrkor avses användas i internationella konflikter. Det som berörs är att Försvarsmakten ska ha tillgängliga förband för att kunna genomföra internationella insatser, och att sådana insatser bidrar till att skapa

militär kompetens. Vidare framgår det enbart att svenska specialförband tillhandahåller handlingsalternativ för operationer utanför Sverige, vilket ger svensk säkerhetspolitik och nationell krishantering bibehållen handlingsfrihet (Försvarsmakten 2018:59, 66, 81).

I FP 2020 formuleras Sveriges övergripande syfte med internationella insatser väldigt kort och kärnfullt: bidra till fred och säkerhet, skapa förutsättningar för att bygga fred och hållbar fattigdomsbekämpning, samt att förebygga konflikter i konfliktdrabbade länder (Försvarsdepartementet 2020:78).

Sammanställning

Likt föregående decennium har det även skett en tydlig förändring i både FP och PS under det gångna decenniet. Under Fråga (1.1) kan man identifiera en markant nyansering i materialet, där PS 2013 framställer Sveriges säkerhetspolitiska mål som tre delmål, medan FP 2015 och 2020 framställer dem likt föregående decenniums standardfras ”*värna om befolkningens liv och hälsa (...), garantera landets oberoende (...)*”, medan i PS 2016–18 framgår inga säkerhetspolitiska mål överhuvudtaget. Fråga (1.2) är däremot uppdelat i två läger: FP 2015 och 2020 anser att Sverige ska fortsätta ha ett aktivt engagemang i internationella uppdrag inom ramen för internationella organisationer, medan PS 2013 och 2016–18 enbart anser att det nationella försvaret ska prioriteras.

I fråga (3.1) är materialet relativt enigt, Sverige ska ha ett samarbete med de nordiska länderna, EU och Nato. Den enda nyanseringen man kan identifiera är att samarbetet med Finland ska prioriteras utifrån PS 2016–18 och FP 2020. Under fråga (3.2) är materialet till skillnad från föregående decennium helt enigt med varandra, där både EU och Nato ses som essentiella samarbetspartners för Sverige.

I fråga (4.1) är däremot materialet relativt oenigt rörande Försvarsmaktens roll. PS 2013 och FP 2015 är lika varandra, med skillnaden att FP 2015 lagt till och ordagrant skrivit ut Försvarsmaktens olika uppgifter. I PS 2016–18 är Försvarsmaktens roll markant annorlunda skrivet jämfört med FP 2015, där bland annat begreppet ”*gråzonsproblematik*” framgår för första gången. I FP 2020 har regeringen i stället slagit samman det militära och civila försvarets roller till ett gemensamt mål, som i sin tur är likadant som FP 2015.

Slutligen ger fråga (4.2) relativt varierande, men lika svar beroende på materialet. PS 2016–18 har däremot ett helt annorlunda svar, där det enbart framgår att Försvarsmakten ska ha tillgängliga förband för att genomföra internationella insatser. De andra materialet uttalar en mer eller mindre gemensam syn på att Försvarsmakten ska användas till fredsfrämjande internationella insatser som bidrar till ökad säkerhet i konfliktdrabbade länder.

5 Avslutning

I det femte och avslutande kapitlet presenteras uppsatsens resultat, slutsats, diskussion, förslag på vidare forskning, samt relevans för yrkesutövningen.

5.1 Resultat

I tabellen nedan presenteras en kvantitativ sammanställning av kalla krigets inflytande på 2000-talets två första decennier, med en efterföljande kvalitativ sammanställning.

Tabell 2: Resultat

Dimension	Frågor	Decennium1	Decennium 2
(1) Landets ambitionsnivå i internationell säkerhetspolitik	(1.1) Vad är landets huvudsakliga säkerhetspolitiska mål?	+	+
	(1.2) Vilken ambitionsnivå har landet i internationella uppdrag?	++	+
(3) Landets utrikespolitiska inriktning	(3.1) Har landets säkerhetspolitiska dokument en definierad preferens för samarbete i säkerhetspolitiska frågor?	++	++
	(3.2) Vilka roller har Nato och EU i landets säkerhetspolitiska dokument?	-	-
(4) Landets beredvillighet att nyttja militär styrkor i säkerhetspolitiska frågor	(4.1) Vilken roll fyller landets försvarsmakt?	+	+
	(4.2) I vilken omfattning nyttjar landet militära styrkor i internationella konflikter?	++	+

(-) = Ringa eller ingen grad av inflytande, (+) = Måttlig grad av inflytande, (++) = Stor grad av inflytande

Den första (1) dimensionen ur det operationaliserade analysverktyget berör landets ambitionsnivå i internationell säkerhetspolitik, där resultatet från det första decenniet både skiljer sig och liknar idealtypssvaren. Fråga (1.1) berör huvudsakliga säkerhetspolitiska mål, där första decenniets stora skillnad är hur regeringen ser multilateralt samarbete som ett grundelement i svensk säkerhetspolitik, medan idealtypssvaret betonar att Sverige står ensam i sina säkerhetspolitiska frågor. Det som gått i arv till det första decenniet är standardfrasens likhet med idealtypssvaret, där båda betonar att Sveriges oberoende skall bevaras. Fråga (1.2) berör ambitionsnivån i internationella uppdrag, där resultaten är väldigt lika varandra, då både första decenniet och idealtypssvaret förespråkar fredsbevarande internationella insatser i FN:s regi.

Det andra decenniets resultat är inte heller särskilt annorlunda jämfört med första decenniets. Under fråga (1.1) anser regeringen i likhet med decennium 1 att multilateralt samarbete är viktigt, vilket skiljer sig från idealtypssvaret. Standardfrasen är även i likhet med idealtypssvaret, där den markanta skillnaden är att PS 2016–18 saknar säkerhetspolitiska mål helt och hållet. Fråga (1.2) skiljer sig däremot från decennium 1 i förhållande till idealtypssvaret, då det råder en tydlig uppdelning mellan FP och PS. Enligt FP är internationella uppdrag inom ramen för internationella organisationer fortfarande viktigt, medan i PS prioriteras det nationella försvaret och internationella insatser anses vara sekundära.

Den tredje (3) dimensionen ur det operationaliserade analysverktyget berör landets utrikespolitiska inriktning, där det första decenniets resultat är både likt och olik idealtypssvaren. Fråga (3.1) berör preferenser för samarbete, där resultatet motsvarar idealtypssvaret väl, då samtliga västmakters organisationer ses som samarbetspartners med Sverige. Däremot är ett nordiskt samarbete preferensen i PS 2009, vilket inte heller är särskilt olik idealtypssvaret. Fråga (3.2) berör Nato och EU:s roller, där resultatet står i rak motsats till idealtypssvaret. Sverige ser både EU och Nato som självklara samarbetspartners, vilket var helt otänkbart under kalla kriget.

Det andra decenniets resultat är likt det första decenniets, där fråga (3.1) tydligt motsvarar idealtypssvaret hur Sverige ser västmaktens organisationer som samarbetspartner; den enda identifierbara skillnaden är hur samarbetet med Finland ska prioriteras i de senare materialet. Fråga (3.2) är också helt i motsats till idealtypssvaret, då Sverige ser både EU och Nato som samarbetspartners.

Den fjärde dimensionen ur det operationaliserade analysverktyget berör landets beredvillighet att nyttja militär styrkor i säkerhetspolitiska frågor, där första decenniets resultat inte är särskilt annorlunda från idealtypssvaret. Fråga (4.1) berör Försvarmaktens roll i landet, och har tydligt formulerats med standardfrasen ”*övervaka svenskt territorium (...)*”, vilket kan tolkas vara likt idealtypssvaret. Fråga (4.2) berör i vilken omfattning militära styrkor nyttjas internationellt, vilket också är likt idealtypssvaret; Sverige har ett tydligt intresse i fredsbevarande internationella insatser både under kalla kriget och under det första decenniet.

Det andra decenniets resultat är heller inte särskilt annorlunda från idealtypssvaren. Fråga (4.1) har en tydlig variation i sitt utförliga svar, men är inte nämnvärt olik idealtypssvaret. Det som dock är värt att nämna är hur PS 2016–18 formulerar Försvarmaktens roll annorlunda, då bland annat ”*gråzonsproblematik*” lyfts fram, vilket var ett okänt begrepp under kalla kriget. Slutligen under fråga (4.2) framgår en markant skillnad med idealtypssvaret, där PS 2016–18 uttrycker att Försvarmakten ska ha förmågan att genomföra internationella insatser, men ingenting om huruvida den ska användas internationellt. Det andra materialet uttrycker dock en tydlig enighet med att Försvarmakten främst ska nyttjas till fredsbevarande internationella uppdrag, vilket är i likhet med idealtypssvaret.

5.2 Sammanfattning och slutsats

Uppsatsens problemformulering redogjorde att det råder en forskningslucka över strategisk kulturs långsiktiga förklaringskraft utifrån fallet Sverige. Syftet blev av den anledningen att använda forskarna Biehl m.fl. operationalisering av strategisk kultur som ett raster för att spåra element från kalla krigets strategiska kultur till 2000-talets två decennier, vilket resulterade i att följande forskningsfråga formulerades:

”Vilken grad av inflytande kan vi se från kalla krigets strategiska kultur i Sverige under 2000-talets två första decennier?”

För att besvara forskningsfrågan använde uppsatsen Biehl m.fl. operationaliserade analysverktyg, där tre av fyra dimensioner av verktyget valdes ut. Dimensionerna fungerade som förklaringsfaktorer till uppsatsens forskningsfråga, då samtliga fokuserar på olika aspekter utifrån fallet Sverige. Det empiriska materialet bestod av utvalda försvarspropositioner och perspektivstudier, som tillsammans representerade Sveriges försvarsstrategi under de två

decennierna. Materialet analyserades genom kvalitativ textanalys där manifesta eller latent budskap lyftes fram och de operationaliserade frågorna besvarades. Uppsatsen konstruerade sedan idealtypssvar genom att använda Jacob Westbergs bok *Svenska säkerhetsstrategier* (2021) och Lars Wedins bok *Från politiskt projekt till militär handling, En introduktion till militärstrategin* (2009), vilka båda ger en representativ bild av Sverige under kalla kriget.

Resultatet visade att element från kalla krigets strategiska kultur förekom i båda decennierna under 2000-talet, men av olika stort inflytande. Den första (1) dimensionen av analysverktyget fokuserade på Sveriges ambitionsnivå i internationell säkerhetspolitik, där båda decennierna tydligt tror på ett multilateralt säkerhetspolitiskt samarbete, som skiljer sig från idealtypsvaret. De har även standardfrasen från idealtypsvaret gemensamt som betonar att Sveriges oberoende skall bevaras. Slutligen har båda decennierna i viss omfattning en gemensam ambition i fredsbevarande internationella uppdrag, där det andra decenniet är tydligt splittrat i sina svar rörande ambitionsnivån; av den anledningen har det mindre inflytande från idealtypsvaret.

Resultatet från den första (1) dimensionen påvisar att en relativt stor grad av inflytande från kalla krigets strategiska kultur går att identifiera i 2000-talets två decennier.

Den tredje (3) dimensionen av analysverktyget fokuserade på landets utrikespolitiska inriktning, där båda decennierna i likhet med idealtypsvaret hade en preferens för västmaktens organisationer i samarbetsfrågor. Decennierna hade även både Nato och EU som samarbetspartners, vilket idealtypsvaret markant skiljer sig från då Sverige undvek internationella samarbeten för att hålla sig alliansfria.

Resultatet från den tredje (3) dimensionen påvisar därmed att endast en mindre grad av inflytande från kalla krigets strategiska kultur går att identifiera i 2000-talets två decennier.

Den fjärde (4) dimensionen av analysverktyget fokuserade på landets beredvillighet att nyttja militär styrkor i säkerhetspolitiska frågor, där båda decennierna var relativt lika idealtypsvaren. Rörande Försvarmaktens roll förekom en bred variation i båda decenniernas svar, men uppgiften i sig var lik idealtypsvaret; försvaret av Sverige är huvuduppgiften. Däremot förekom en svag nyansering rörande hur Försvarmakten skulle nyttjas internationellt, där första decenniet tydligt visar att de förespråkar fredsbevarande insatser. Det andra decenniet förespråkar fortfarande det, men inte lika tydligt som idealtypsvaret gör.

Resultatet från den fjärde (4) dimensionen påvisar därmed att en relativt stor grad av inflytande från kalla krigets strategiska kultur går att identifiera i 2000-talets två decennier.

Resultatet visar i sin helhet att en betydande grad av inflytande från kalla krigets strategiska kultur går att identifiera i Sveriges försvarsstrategi de senaste två decennierna. Det enda undantaget resultatet identifierade var rörande Sveriges syn på Nato och EU, vilket har haft minst inflytande i försvarsstrategiska beslut under 2000-talet. Detta framgår även tydligt i resultattabellen (se *Tabell 2*).

5.3 Diskussion

Med resultatet i hand har uppsatsen bidragit med empiriskt material till den identifierade forskningsluckan rörande hur strategisk kultur kan bidra med förståelse för långsiktiga förändringar i försvarsstrategin utifrån fallet Sverige. Resultatet har dessutom bidragit till de inomvetenskapliga debatterna angående hur strategisk kultur påverkar länders användande av militära maktmedel, och hur strategisk kultur ska definieras. Av den anledningen hävdar författaren att uppsatsen uppfyllt sitt formulerade syfte.

Uppsatsens forskningsöversikt belyste debatten som ägt rum rörande strategisk kultur i Sverige, som antydde att den svenska strategiska kulturen troligtvis är mer föränderlig än vad tidigare forskare påstått. Resultatet visar att det inte är Sveriges strategiska kultur i sig som förändrats, utan att olika aspekter ur kalla krigets strategiska kultur återigen lyfts fram under 2000-talets två decennier. Det första decenniet präglades av en ominriktning mot internationella insatser, där kalla krigets ambitioner i fredsbevarande internationella insatser lyftes fram. Det andra decenniet präglades av en gradvis ominriktning mot ett agerande i Sveriges omedelbara närområde, där kalla krigets fokus på försvaret av Sverige lyftes fram. Följaktligen har en betydande grad av kalla krigets strategiska kultur haft inflytande i Sveriges försvarsstrategi under 2000-talet.

Att identifiera gemensamma element i olika perioders försvarsstrategi är inte nödvändigtvis samma sak som att etablera en kausal relation mellan två skeenden. I debatten om begreppet strategisk kultur ingår frågan om hur det kan *förklara* långsiktiga förändringar eller bara bidra till att *förstå* dem (Westberg 2021:56). Denna uppsats har tydligt fokuserat på att skapa förståelse till skillnad från att vara förklarande.

En tydlig begränsning med uppsatsen är de formulerade idealtypssvaren, vilka hade kunnat vara betydligt mer omfattande och redogjort en både bredare och djupare nyansering av kalla krigets strategiska kultur. En annan avgörande begränsning för uppsatsens resultat var utvald metod för datainsamling; kvalitativ textanalys, vars metod gör det oerhört svårt att undvika subjektivitet från författaren.

Avslutningsvis är begreppet strategisk kultur så pass mångfacetterat och oskarpt definierat att varje försök att spåra eller kvantifiera dess inverkan på försvarsstrategi kommer att ha ett lågt vetenskapligt värde. Av den anledningen har uppsatsen tydligt avgränsat begreppet till en bestämd författares operationalisering, jämfört bestämda tidsperioder och fokuserat på ett bestämt land. Det empiriska materialet har dessutom analyserats på ett väldefinierat sätt så att utrymme för personliga tolkningar minimerats. Det vetenskapliga värdet har dessutom förhöjts på bekostnad av generaliserbarheten. Att till synes stora förändringar i försvarsstrategin delvis utgår ifrån en strategisk kultur som utvecklas i saktare takt har påvisats specifikt för Sverige.

5.4 Förslag till vidare forskning

Uppsatsens resultat har visat att element från kalla krigets strategiska kultur förekommer i Sveriges försvarsstrategi under 2000-talets två första decennier. Av den anledningen kan vidare forskning bedrivas angående strategisk kulturs påverkan på andra länders försvarsstrategi, lämpligen en jämförande studie med ett av Sveriges nordiska grannländer. En av uppsatsens slutsatser var att Sveriges syn på Nato under kalla kriget haft minst inflytande i försvarsstrategiska beslut under 2000-talet. Därför är både Norge och Danmark inte nämnvärt lämpliga att jämföra med då de båda hela tiden varit Natomedlemmar. Finland hade således varit en lämpligare kandidat för en jämförande studie.

5.5 Relevans för yrkesutövning

Ändringarna i försvarsstrategin de senaste två decennierna har många upplevt som tvära kast. Ingen organisation mår bra av ständiga omorganisationer, inte minst Försvarsmakten. Uppsatsen visar att Sveriges försvarsstrategi genomsyras av en strategisk kultur som utvecklats i mycket långsammare takt. Att veta vart man kommit ifrån är viktigt för framtida beslutfattare, vilket tydligt kan identifieras genom uppsatsen resultat, där Försvarsmakten återanvänt mycket av den gångna erfarenheten från kalla kriget. Uppsatsen tyder på att regeringen och Försvarsmakten inte bör fatta försvarsstrategiska beslut *enbart* utifrån en nutids- och omvärldsanalys, utan även vara medvetna om bidraget från landets strategiska kultur.

Litteratur och källförteckning

- Biehl, H., Giegerich, B. & Jonas, A. (2013a) 'Introduction', i Biehl, H., Giegerich, B., & Jonas, A. (red.) *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across the Continent*. Wiesbaden: Springer, ss. 7–17.
- Biehl, H., Giegerich, B. & Jonas, A. (red.) (2013b) *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across the Continent*. Wiesbaden: Springer.
- Christiansson, M. (2010) 'Solidarity and Sovereignty', *Connections*. Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, 10(1), ss. 1–23.
- Doeser, F. (2016) 'Finland, Sweden and Operation Unified Protector: The impact of strategic culture', *Comparative Strategy*. Routledge, 35(4), ss. 284–297.
- Doeser, F. (2017) 'Strategic Culture, Domestic Politics, and Foreign Policy: Finland's Decision to Refrain from Operation Unified Protector', *Foreign Policy Analysis*, 13(3), ss. 741–759.
- Doeser, F. (2018) 'Historical experiences, strategic culture, and strategic behavior: Poland in the anti-ISIS coalition', *Defence Studies*. Routledge, 18(4), ss. 454–473.
- Doeser, F. & Eidenfalk, J. (2019) 'Using strategic culture to understand participation in expeditionary operations: Australia, Poland, and the coalition against the Islamic State', *Contemporary Security Policy*. Routledge, 40(1), ss. 4–29.
- Ekengren, A.-M. & Hinnfors, J. (2012) *Uppsatshandbok: [hur du lyckas med din uppsats.]* Lund: Studentlitteratur.
- Engelbrekt, K., Holmberg, A. & Ångström, J. (red.) (2015) *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Eriksson, L. T. (2018) *Kritiskt tänkande*. 3 uppl. Stockholm: Liber.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. E. & Wängnerud, L. (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.
- Försvarsdepartementet (2004) *Vårt framtida försvar (Regeringens proposition 2004/05:5)*. Stockholm: Regeringskansliet.

- Försvarsdepartementet (2009) *Ett användbart försvar (Regeringens proposition 2008/09:140)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Försvarsdepartementet (2015) *Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (Regeringens proposition 2014/15:109)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Försvarsdepartementet (2020) *Totalförsvaret 2021–2025 (Regeringens proposition 2020/21:30)*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Försvarsmakten (2005) *Perspektivplaneringens årsrapport för 2005*. 23 383:67555. Stockholm: Högkvarteret. Tillgänglig: https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/perspektivplan/bu06_del2_bil4_perp.pdf [21-04-12].
- Försvarsmakten (2010) *Rapport från perspektivstudien 2009 – Det militärstrategiska utfallsrummet*. 23 382:51673. Stockholm: Högkvarteret. Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/perspektivplan/hkv-2010-01-29-23-382.51674-rapport-fran-perspektivstudien-2009-kortversion.pdf> [21-04-12].
- Försvarsmakten (2013) *Försvarsmaktens redovisning av perspektivstudien 2013*. FM2013-276:1. Stockholm: Högkvarteret. Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/perspektivplan/fm2013-27612013-10-01-perp-2013.pdf> [21-04-12].
- Försvarsmakten (2018) *Slutlig redovisning av perspektivstudien 2016–2018*. FM2015-13192:15. Stockholm: Högkvarteret. Tillgänglig: <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/4-om-myndigheten/dokumentfiler/perspektivplan/slutlig-redovisning-av-perspektivstudien-2016-2018.pdf> [21-04-12].
- Græger, N. & Leira, H. (2005) 'Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective', *Cooperation and Conflict*. Sage Publications, Ltd., 40(1), ss. 45–66.
- Gray, C. S. (1981) 'National Style in Strategy: The American Example', *International Security*. The MIT Press, 6(2), ss. 21–47.

- Gray, C. S. (1999) 'Strategic culture as context: the first generation of theory strikes back', *Review of International Studies*. Cambridge University Press, 25(1), ss. 49–69.
- Heikka, H. (2005) 'Republican Realism: Finnish Strategic Culture in Historical Perspective', *Cooperation and Conflict*. Sage Publications, Ltd., 40(1), ss. 91–119.
- Jensen, T. & Sandström, J. (2016) *Fallstudier*. Lund: Studentlitteratur.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2020) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. 2 uppl. övers. B. Nilsson. Stockholm: Liber.
- Johnston, A. I. (1995a) *Cultural Realism*. Princeton University Press.
- Johnston, A. I. (1995b) 'Thinking about Strategic Culture', *International Security*. The MIT Press, 19(4), ss. 32–64.
- Klein, B. S. (1988) 'Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics', *Review of International Studies*. Cambridge University Press, 14(2), ss. 133–148.
- Libel, T. (2016) 'Explaining the security paradigm shift: strategic culture, epistemic communities, and Israel's changing national security policy', *Defence Studies*. Routledge, 16(2), ss. 137–156.
- Rasmussen, M. V. (2005) "'What's the Use of It?": Danish Strategic Culture and the Utility of Armed Force', *Cooperation and Conflict*. Sage Publications, Ltd., 40(1), ss. 67–89.
- Ruffa, C. (2013) 'Sweden', i Biehl, H., Giegerich, B., & Jonas, A. (red.) *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across the Continent*. Wiesbaden: Springer, ss. 343–357.
- Snyder, J. L. (1977) *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*. Santa Monica, CA: Rand.
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wedin, L. (2009) *Från politiskt projekt till militär handling, En introduktion till militärstrategi*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Westberg, J. (2021) *Svenska säkerhetsstrategier - Teori och praktik*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ångström, J. (2015) 'Försvarsmaktens internationella insatser: I den svenska säkerhetens eller identitetens tjänst?', i Engelbrekt, K., Holmberg, A., & Ångström, J. (red.) *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.

Ångström, J. & Honig, J. W. (2012) 'Regaining Strategy: Small Powers, Strategic Culture, and Escalation in Afghanistan', *Journal of Strategic Studies*. Routledge, 35(5), ss. 663–687.

Åselius, G. (2005) 'Swedish Strategic Culture after 1945', *Cooperation and Conflict*. Sage Publications, Ltd., 40(1), ss. 25–44.